

Η ανακαίνιση του κόσμου (Ματ γ' 13-17)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η γιορτή των Θεοφανίων αποτελεί την πρώτη μεγάλη εκκλησιαστική πανήγυρη του νέου πολιτικού έτους. Πρόκειται για μια από τις αρχαιότερες χριστιανικές γιορτές που ήταν αφιερωμένη γενικά στη φανέρωση του Θεού στον κόσμο. Αργότερα, όταν θεσπίστηκε η γιορτή των Χριστουγέννων, η 6^η Ιανουαρίου αφιερώθηκε στην ανάμνηση της βάπτισης του Ιησού, διατηρώντας όμως το όνομα και το περιεχόμενο της γιορτής, καθώς η βάπτιση του Ιησού στον ποταμό Ιορδάνη συνοδεύεται από μια θεοφάνεια, κατά την οποία αποκαλύπτεται στον κόσμο ο Τριαδικός Θεός. Σύμφωνα με το ευαγγελικό ανάγνωσμα της γιορτής, μόλις ο Ιησούς βγήκε από το νερό, «άνοιξαν γι' αυτόν οι ουρανοί και είδε το Πνεύμα του Θεού σαν περιστέρι να κατεβαίνει και να έρχεται πάνω του. Ακούστηκε τότε μια φωνή από τα ουράνια που έλεγε: *Αυτός είναι ο αγαπημένος μου Υιός, αυτός είναι ο εκλεκτός μου*»[1].

*Η βάπτισή του Ιησού: Υστεροβυζαντινή τοιχογραφία
στην Περίβλεπτο του Μυστρά*

Για να κατανοήσει κανείς το θεολογικό νόημα της γιορτής πρέπει να ανατρέξει στα πρώτα κεφάλαια της *Αγίας Γραφής*, όπου περιγράφεται η δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου. Εκεί αναφέρεται ότι πριν από την έναρξη του δημιουργικού έργου του Θεού: «Η γη ήταν ακόμη άορατη και ασημάτιστη, σκοτάδι σκέπαζε την άβυσσο και Πνεύμα Θεού έπνεε πάνω από το νερό»[2]. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις της εποχής το νερό θεωρείτο σύμβολο της κυριαρχίας των αντίθετων δυνάμεων. Σε όλες της μυθολογίες του πολιτιστικού περιβάλλοντος του Ισραήλ αναφέρονται μάχες διάφορων θεοτήτων με υδάτινα τέρατα, τα οποία οι θεοί νικούν και από τα κομμάτια τους δημιουργούν τον κόσμο. Από τη *Βίβλο* όμως τέτοιες σκηνές απουσιάζουν εντελώς. Εκεί αναφέρεται ότι πάνω από τη σκοτεινή υδάτινη άβυσσο κυριαρχεί το Πνεύμα του Θεού και αμέσως ακούγεται η φωνή του Θεού που σχίζει το θανάσιμο σκοτάδι και καλεί τα πάντα στην ύπαρξη. Το δημιουργικό έργο του Θεού ολοκληρώνεται με τη δημιουργία του ανθρώπου, τον οποίο ο Θεός τοποθετεί ως τοποτηρητή του, κυρίαρχο σε έναν κόσμο τέλειο. Είναι τόσο τέλειος ο κόσμος που προήλθε από τα χέρια του δημιουργού, ώστε η *Βίβλος* ολοκληρώνει την αφήγησή της για τη δημιουργία με τη σημείωση: «Ο Αδάμ και η γυναίκα του ήταν και οι δύο γυμνοί, αλλά δεν ντρέπονταν»[3].

Σε όλες τις περιπτώσεις η γύμνια θεωρείται από την *Παλαιά Διαθήκη* ως κάτι κακό. Η γύμνια όμως με την οποία συναντιούνται δυο άνθρωποι που αγαπιούνται νομιμοποιείται από το γεγονός ότι ο ένας αναγνωρίζει στον άλλον τον ίδιο του τον εαυτό. Αναφερόμενος, λοιπόν, ο βιβλικός συγγραφέας στη γυμνότητα των πρώτων ανθρώπων, τονίζει με παραστατικό τρόπο την ισότητα τους, την απουσία ο-ποιασδήποτε ανάγκης περιχαράκωσης. Αναγνωρίζοντας ο άνθρωπος στον συνάνθρωπό του τον ίδιο του τον εαυτό (πρβλ Γεν β' 23^α), δεν έχει τίποτε να κρύψει, δεν νοιώθει την ανάγκη να βάλει κάποιο διαχωριστικό όριο ανάμεσα στον εαυτό του και στον άλλον. Τα ρούχα δεν εξυπη-ρετούν μόνον την ανάγκη της προφύλαξης του ανθρώπου από τις καιρικές συνθήκες, αλλά και την ανάγκη της πε-ριχαράκωσης του και της διάκρισής του από τους άλλους. Αλλά αυτό είναι συνέπεια της αμαρτίας, όπως προκύπτει από τη συνέχεια της αφήγησης. Όσο βρίσκεται ο άνθρωπος σε αρμονική σχέση με τον Θεό βρίσκεται σε αρμονική σχέση και με τους συνανθρώπους του, οπότε ο φόβος του άλλου και η ανάγ-κη της περιχαράκωσης είναι άγνωστα. Η απομάκρυνση όμως των πρωτοπλάστων από τον Θεό, στον οποίο όφειλαν τη ζωή τους, τους αφήνει εκτεθειμένους σε ένα περιβάλλον εχθρικό, από το οποίο απειλούνται και η πρώτη αντίδραση τους σ' αυτή την απειλή είναι να κατασκευάσουν «περιζώματα» από φύλλα συκιάς (Γεν 3:7), για να καλύψουν τη γύμνια τους. Αναφερόμενος, λοιπόν, ο βιβλι-κός συγγραφέας και πάλι στη γυμνότητα των πρωτοπλά-στων μετά την παρακοή και στη θεώρηση της γυμνότητας αυτής ως κακού, θέλει να τονίσει ότι επήλθε μια διαταρα-χή στην αρχικά αρμονική σχέση των ανθρώπων τόσο με-ταξύ τους όσο και με το περιβάλλον τους. Η διαταραχή αυτή εκδηλώνεται σε πρώτη φάση με την προσπάθεια πε-ριχαράκωσης (κατασκευή ενδυμάτων), διευρύνεται με την ανάπτυξη ανταγωνιστικών σχέσεων (ο άνδρας κατηγορεί τη γυναίκα) και ολοκληρώνεται με την υποταγή της γυναίκας στον άνδρα (ονοματοδοσία της γυναίκας από τον άνδρα).

Αποτέλεσμα της διαταραχής των σχέσεών του με τον Θεό ήταν να μετατραπεί ο άνθρωπος από κυρίαρχος του κόσμου σε έρμαιο των δυνάμεων της φύσης, υποδουλωμένος στη φθορά και στον θάνατο. Έτσι, ο Θεός καταστρώνει ένα σχέδιο, ώστε να δώσει στον άνθρωπο την ευκαιρία της επιστροφής στην αρχική του κατάσταση, χωρίς όμως να παραβιάσει την ελευθερία του. Και όταν το σχέδιο αυτό έφτασε στην ολοκλήρωσή του, ο ίδιος ο Θεός έγινε άνθρωπος, ώστε να ξεκινήσει μια νέα εποχή στις σχέσεις του ανθρώπου με τον Θεό. Όταν ο Ιωάννης, σύμφωνα με το ευαγγελικό ανάγνωσμα της γιορτής των Θεοφανίων, προσπάθησε να εμποδίσει τον Ιησού να μπει στον Ιορδάνη, ο Ιησούς του αποκρίθηκε: «*Ας τ' αφήσουμε τώρα αυτά, γιατί εμείς πρέπει να εκπληρώσουμε μ' αυτόν τον τρόπο ό,τι προβλέπει το σχέδιο του Θεού*»[4].

Έτσι, ο ίδιος ο Θεός, ως άνθρωπος, βγάζει τα ρούχα του, και γυμνός, όπως οι πρωτόπλαστοι, μπαίνει μέσα στο νερό, και τότε το Πνεύμα του Θεού εμφανίζεται και πάλι, να πετάει με τη μορφή ενός περιστεριού πάνω από τα νερά, και η φωνή του Θεού ακούγεται και πάλι, να αναγνωρίζει αυτόν τον άνθρωπο, τον Ιησού, ως αγαπημένο του γιο και εκλεκτό.

Η σκηνή της βάπτισης του Ιησού παραπέμπει στις πρώτες μέρες της δημιουργίας του κόσμου και σηματοδοτεί την έναρξη μιας νέας ευκαιρίας για τον άνθρωπο να επιστρέψει στον Θεό και να ανακτήσει όσα έχασε με την απομάκρυνσή του από αυτόν. Η τοποθέτηση της γιορτής των Θεοφανίων στην αρχή του νέου έτους, έρχεται να υπενθυμίσει σε κάθε χριστιανό ότι η δεύτερη αυτή ευκαιρία παραμένει σε ισχύ για τον καθένα. Με το νερό του Αγιασμού, το οποίο δεν είναι πλέον σύμβολο της κυριαρχίας των αντίθεων δυνάμεων, αλλά γίνεται φορέας της χάρης του Θεού, δίνεται στον καθένα η ευκαιρία να κάνει ένα πνευματικό λουτρό, καθαρίζοντας από μέσα του ό,τι τον απομακρύνει από τον Θεό και να ξεκινήσει την καινούργια χρονιά με ανανεωμένη την απόφαση της επιστροφής σ' αυτόν.

[1] Ματ γ' 16-17

[2] Γεν α' 2

[3] Γεν β' 25

[4] Ματ γ' 15